

ACC. N:R. 1945

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: SKÅNE Upptecknat av: William Richter
Härad: ALBO Adress: _____
Socken: _____ Berättat av: _____
Uppteckningsår: _____ Född år _____ i _____

Uppteckningen rör _____

De dödas lott 1.
Midsonnar i Albo 1928 5.
Skinnbuler att ha i brudskor 11.

Had 10 till
bildarkivet

12 Sid

Skriv endast på denna sida!

1945

1945
1"De dödas lott"

se fot. 10-11.

Ungefär en halv mil nordost om Fågeltofta kyrka - på Christinehovs ägor - ligger en stor mosse, som på alla håll omgives av skog. Förr var det bokskog, men av denna återstår nu blott ett par tre stora bokar, som höja sig högt över de andra träden och synas på långt håll. Som de stå högst uppe på en höjdsträckning i södra ändan av mossen, har man därifrån en härlig utåikt från den plattform, som man byggt däruppe i deras kronor, och dit stegar leda. Bokskogen har efterträts av planterad barrskog som ger trakten en helt annan karaktär än bokskogen förut.

Boningshus ser man inte många däruppe vid mossen, blott ett skogvaktarboställe och möjligen någon smärre gård. i östra delen. - Mossen har länge ansetts värdelös, då den ju ligger ganska avsidet och dessutom är tämligen ödslig. Och likväl har man tagit stora värden därur i form av torv. Numera är det mesta upptagit - Getinge mosse i S:t Olofs socken bearbetas nu med maskiner i stort och lämnar massor av torv - och mossen verkar ännu ödsligare med sina stora håligheter, ur vilka torven upptagits, och buskage.

Hur namnet uppkommit, vet man ej bestämt. Det sannolikaste är traditionen om syskonen, som skulle ärva och dela Christinehov. Markerna uppdelades, men så dog just den eller de, som skulle ha nämnda område och följaktligen fick mossen namnet "De dödas lott" (i så fall tycker jag, att den skulle hetat "Den dödas lott")

Andra påstå, att namnet härrör sig från snapphanetiden. Dessa gjorde då trakten osäker och hade då enligt denna utsago sitt tillhåll uppe i skogarna vid "De dödas lott". Där var relativt lätt att gömma sig, så det förefaller ju inte otroligt, då det ju var vanligt i sådana orostider, att man dolde sig i de stora skogarna och ute i ödemarkerna, där ingen vågade oroa dem. De svenska soldaterna gjorde ofta razzior efter snapphanarna, och en gång jagades en hel del ut i mossen, där de drunknade, medan de återstående elva tillfångatogs och hängdes i "Hängemannabacken", för att sedan "begravas" i "snapphanekrogen" på Fågeltofta kyrkogård. "Hängemannabacken" ser ut som en liten ö i mossens södra del, runtom omgiven av sankmark. Den är nu bevuxen med granskog, som sticker bjärt av mot den f.ö. enformiga mossen.

Ja, den gör skäl för namnet även av andra orsaker, ty hur många är det inte, som fått släppa livet till, då de sökt taga sig över mossen utan att känna till den, särskilt nattetid. Det påstås att minst en person "sänker sig" där vart tionde å femtonde år. Där har verkligen lämnats "vägar" här och där, alltså råbbor, där man ej tagit upp torven, men dessa äro stundom rätt svåra att upptäcka, då ju hela mossen är övervuxen med mindre buskar, småbjörkar, sälg, skvattram m.m. och det på många ställen står högt med vatten. Det har hänt, att både ridande och körande och fotgängare, som sökte taga sig över mossen mot Tjörnerud tagit miste om vägen och drunknat i mossen.

Strax söder om mossen finns än i dag fördjupningar i marken, där man påstår, att snapphanarna hade sina tillhåll och försvarade sig mot sina fiender.

Ännu en tolkning av namnet har jag hört, men denna förefaller ganska osannolik. Den skulle enligt detta påstående heta "De dödas slott". Delgivaren stödde sig på, att där i närheten finns liksom grundmurar - stenvmurar - efter ett par stora byggnader, som skulle ha varit ett slott e.d. Något belägg för detta påstående har jag inte fått, varför jag håller för sannolikast, att förutnämnda teorier - en eller båda - äro riktigast.

Ute på mossen ligga tre stora tämligen höga sandkullar, troligen ändmoräner. De äro upptill nästan cirkelrunda, och alldeles överklädda med kraftig ljung. Högst uppe på en av dem, som benämnes "Borgarebjäred", har förr-berättar man för mig varit ett s.k. "pysslingahål". Det skulle legat ett par meter från den plats, där nu en liten tall reser sig, och varit så stort i diameter, att en fullvuxen karl mycket väl kunde fallit däri igenom. Där skulle varit alldeles bottenlöst, påstodo de, som förr voro med om att taga upp torv på mossen. De bundo ihop, sade man, 18 tömlängder och hängde en tyngd i ena änden och skulle så söka pejla djupet. De nådde emellertid inte botten, och då de drogo upp repen hängde i st.f. tyngden ett par stutahorn i repen. Som småbarn för en 40 - 50 år sedan, talar man också om, roade man sig att släppa ner stenar i hålet, och hur man än lyssnade, kunde

man inte höra, att de slogo mot botten, och då trodde man naturligtvis, att det var bottenlöst.

Numera tycks det dock vara omöjligt att kunna finna "pysslingahålet". Som nämnts äro ju kullarna övervuxna med ljung, och den bildar liksom ett tätt täcke över alltsammans. Min följeslagare - en ung man från trakten, som var väl förtrogen med sin hemort - och jag sökte förgäves överallt, men lyckades inte finna och fotografera det.

Troligt är, att det här rört sig om hål och gångar, som vildkaninerna grävt, ty de ha varit ganska talrika i de trakterna, och man kunde i kanterna finna en mängd sådana småhål, men som sagt uppe på kullen fanns intet, som man kunde upptäcka.

Acc.nr.

1945

Upptecknat av William Richter

Juni 1928.

Midsommar i Albo 1928.

Sommarens fordom stora högtid midsommaren står för dörren, och man går i spänd förväntan att nu skall väl något av gångna dagars glädje och livslust strömma en till mötes därute i de sydöstra delarna av Skåne. Trädens blad ha en vacker grönska, ty ännu har sommarens heta solstrålar inte kunnat brunbränna dem, tvärtom har det myckna regnandet bevarat deras spädhet och gröna färg. Marken står i sin fullaste fägring, och de mångtusende små blommorna vända sina mångfärgade kalkar mot såväl turisterna, som denna tid gärna håller till ute i den fria naturen, som bonden som går där och undrar, hur det kommande vädret skall arta sig och om hans skörd skall tåla all nederbörden. Han väntar på vackert väder och missträstar nästan, då inte molnen vill höja sig och släppa fram de dyrbara solstrålarna, men han lämnar allt i den Högstes hand och hoppas trots allt på bättre väder. Det är ju redan midsommar och "höstningen" skulle ju börjat för länge

sedan, men man måste ju tåla sig. Ungdomen förbereder sig på sitt vis till högtiden, men det är inte som förr någomstans. Då brukade ju de i första hand samlas och gemensamt kläda sin midsommarstång och kläda stugorna med grönt och blommor. Midsommarstängerna ha nästan spelat ut sin roll. Omkring dem var ju förr ringlekar och dans av mångahanda slag, och gamla och unga deltog av hjärtans lust. Inte minst var glädjen då stängen skulle klädas och resas. Flickor och pojkar hjälptes åt, de förra plockade blommor och grönt av olika slag från grangrenar, bokkvistar och andra trädslöv till de minsta små blommor. Vacker skulle stängen vara! Numera går det ej till så. På de platser, där man brukat resa majstänger äro nu dansbanor och en del av dem överbyggda, så att de även kunna användas vintertid. Blott en enda "jordbana" såg jag i hela häradet. Det var vid Kronovall, där (foto 33) man enligt gammal tradition varje år reser en majstång på "ridbanan". Det var en tämligen hög stång, som man klätt med eklöv, boklöv, rönn, vide och lönn, syrener, svärds-liljor, blåklockor, smörblommor o.s.v. Den hade ett tvärkors ett stycke ner, bestående av en mindre stång, som fastspikats på den större och stöttades av två små stöttor. I toppen och på sidoarmarna hängde vimplar i de blå- gula färgerna. Stängen var nergrävd ett stycke i marken och så fastkilad. Invid stängen skulle så spelemannen Mårten Hansson (Vanligen kallad Mårten Backe) sitta och spela på sin harmonika. På kvällsidan samlades så huvudsakligen de yngre och äldre på godset och trakten däromkring och dansade efter Mårtens musik till långt ut på natten. De flesta "ungdomarna" i "ton-åldern" stannade emellertid ej hemma i hemsocknen, nej, de skulle

till en "riktig" mera modern dansbana, och så bar det iväg på cyckel eller i bil till S:t Olof, Tranåslund, Hallingaparken, Lövstalund Själva nöjeslivet därstädes vid dessa dansbanor tarva knappast någon beskrivning, ty vill man se, hur det går till kan man blott vilken söndagskväll som helst resa dit ut till en av dem, vilken gör nästan detsamma, ty allesamma äro ganska enahanda. Därför inskränker jag mig till själva majstängernas utseende i stort sett, där sådana ännu finnas. Numera drivas nöjesplatserna ute på landsbygden-även där- som ren affär. De ägas av enskilda personer, som anskaffa musik, servering av kaffe o.d. och gotter, och ombesörja på vissa platser ^{att} majstänger klädas och resas. Så är den trevliga seden borta, att ungdomen själv får utvälja en stång och efter behag kläda densamma. Nu komma de ej till dansbanan (tivolit) förrän det blivit mörkt och resa kanske från den ena till den andra, då de ej finna trevnad någonstans.

Gå vi så till S:t Olof, där själva namnet ger oss en föreställning om ^(foto 3) att vi skola få se gamla traditioner leva kvar i många former. Men nej! Den gamla kyrkan, som vi passera, och den heliga hälsokällan, som vi i förbifarten också besöka, dricka en klunk av det hälsobringande vatt-
net offra enligt gängse bruk i källan o.s.v. allt detta sätter ens fantasi i gång, så att man tycker sig försatt flera århundraden tillbaka. Men man går vidare och väckes då snart till verkligheten och nutiden igen av tonerna från en "modern jazzorkester", som just spelar upp till dans i "Skytteskogen". Vi gå dit, betala entjugofemöring i inträde och lika mycket för att få insatt våra cyklar. Mitt på dans-

sticker majstången upp ur ett hål i golvet klädd i bok, rönn -, eklöv och såväl odlade som vilda blomster. Från toppen, där en vimpel är uppsatt, hänger tre band, som hålla uppe stor (ursprungligen) rund krans av blommor och grönt och här och där små ballonger. Ståltrådar från närliggande träd staga upp stången, så att den står stadigt. Platsen är illuminerad runtomkring. Förfriskningar finnas att tillgå i ett par stånd. Det är nästan uteslutande moderna danser, som förekomma. Blott en och annan "gammal vals", hambo, Schottis kommer emellan, och såg man inte majstången, så kunde man knappast förstå, att det var "midsommar" man firade. Intet annat tydde därpå än stången. Där såväl som på de andra ställena höll dansen på till kl. 12 eller ett, då ungdomarna åter fingo tänka på sin hemfärd.

Ställa vi så färden till Brösarp komma vi till "Hallingaparken". (se fot. 33). Där funno vi den tredje majstången i häradet, fler än tre fanns mig veterligt inte. Även denna stång stack upp ur ett hål mitt på golvet. Den var av annan typ. Från den lodrätta stångens topp utgick två armar snett nedåt, bildande ungefär 45 gr. vinkel med huvudstången. Dessa vilade på en tvärarm och längst ut på dem hängde en krans på vardera. Stången var klädd med boklöv och ormbunkar, tjärblomster och gullregn m.m. Så var det "majat" litet varstans med löv, särskilt vid "musikläktaren". Elektriska lampor sörjde för belysningen av det hela.

Jag nämnde Tranåslund. Det ligger visserligen strax utanför (se fot. 35) Albo, nämligen i Ingelstad, men då många Albobor just bege sig dit för att roa sig, är det kanske lämpligt att nämna ett par ord även om denna nöjesplats. Jag cyklade dit i tanke på, att där skulle finnas majstång, som man sagt mig. Det kan man emellertid knappast säga, att det

var. Dansbanan är nämligen nu helt överbyggd, och man hade klätt mittelpelaren, som uppehåll taket. Det kan man måhända knappast kalla "majstång" i gammal bemärkelse, men det är ju midsommar och man har klätt den, så gott sig göra låter, och så får man göra sig illusioner bäst man kan om den förflutna tiden. Pelaren var klädd med boklöv, rönn- och syrenlöv, fläderblommor, odlad blåklint, Löjtnantshjärtan, Capri-foleum, rosor, svärds-liljor, tulpaner, Ranunculer, nysört och andra Compositeer och "jätteliljekonvalj". Över ingångarna till dansbanan hade man gjort bågar och klätt dem med samma slags blommor och grönt. Vid huvudentren hade man rest en "äreport" av två lodrätta stänger med flaggor i toppen och en tvärstång. Allt var klätt med : syrener, bok, rönn, lönn, tulpaner, blåklint, flox o.s.v.

(F.ö. hänvisas till fotona, som äro tagna å omnämnda platser).

Så ha vi nu i stora drag sett oss omkring i Albo härad med avseende på midsommarfirandet, och jag vill då ännu en gång passa på att betona, att visste man inte, att det var midsommar, så kunde man knappast sluta sig till det, ty intet bruk tycks mig så ha försvunnit där som just midsommarfirandet, och det är med ett visst vemod, man ser, hur inte bara detta utan även allt annat gripess av tidens förhärjande hand och alla gamla sedvänjor och bruk totalt och hänsynslöst sopas bort. "Majningen" i hemmen är icke mer, majstängerna gå samma ödetill mötes, och dansbanorna gripa triumferande med sina giriga händer omkring ungdomarnas börsar utan tanke på att lämna den valuta, som de med rätta kunde fordra, allt är nu en penningfråga: bara få in så mycket som möjligt, det övriga kan i de flesta falla vara hur som helst.

Uttaget för bildarkivet

Skåne
Albo hd.

1945

William Richter

Juli 1928.

11

"Skinnsulor" med utskurna initialer och årtal.
Dessa hade bruden i sina brudskor, då hon vigdes.

Albo hd. Skåne.

1945

1212

18 64

1/1 storlek.

H I D